

PERCEPCIJA KARAKTERISTIKA DAROVITOSTI UČENIKA IZ UGLA OSNOVNOŠKOLSKIH NASTAVNIKA¹

Zorana Vasić², Milica Drobac-Pavićević³

Оригинални научни рад DOI 10.7251/NSK2101071V UDK 37.042:159.928.23-057.874 COBISS.RS-ID 134727169

Rezime

Ovim istraživanjem se nastoji, na kvalitativan način, doći do saznanja kako nastavnici opažaju darovite učenike. Interesuje nas koje su to intelektualne, motivacione, ličnosne i emocionalne, a potom i socijalne karakteristike darovitih učenika prema viđenju nastavnika. Istraživanje je obuhvatilo ukupno 15 nastavnika, iz dvije osnovne škole sa područja grada Doboja, u Bosni i Hercegovini. Za dobijanje kvalitativnih podataka korišten je polustrukturisani intervju. Rezultati dobijeni tematskom analizom ukazuju da nastavnici darovite učenike percipiraju kao učenike sa visokim intelektualnim sposobnostima, visokom unutrašnjom motivacijom, širokim interesovanjima i određenim nivoima aspiracije. Samouvjereni su, arogantni, skloni perfekcionizmu i autonomiji. Odlikuje ih ekstroverzija, ali i introverzija. Mogu biti emocionalno hladni, osjetljivi, vulnerabilni, ali i stabilni i impulsivni. U pogledu socijalnih karakteristika su ili društveni ili usamljeni. Dobijeni rezultati upućuju da nastavnici dobro prepoznaju navedene karakteristike, ali u kontekstu škole i školskih postignuća nastavnici darovitim učeni-

---

¹ Rad predstavlja adaptirano poglavlje master rada pod nazivom *Percepcija učeničke darovitosti iz ugla osnovnoškolskih nastavnika* kandidatkinje Zorane Gligorić, odbranjenog na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci pred komisijom u sastavu: prof. dr Ivana Zečević, prof. dr Slavica Tutnjević i prof. dr Milica Drobac-Pavićević.

² Zorana Vasić je master psihologije, zaposlena u JU Centar za socijalni rad, Doboj. Elektronska adresa: zoranag93@gmail.com.

³ Milica Drobac-Pavićević je doktor psiholoških nauka i vanredni je profesor Filozofskog fakulteta. Elektronska adresa: milica.drobac@ff.unibl.org.

cima smatraju učenike koji su dobro uklopljeni u školski sistem. Ovakvi nalazi pružaju mogućnost budućim istraživanjima da percepciju nastavnika detaljnije ispituju i ustanove potencijalne razloge za takvu sliku darovitih učenika.

Ključne riječi: daroviti učenici, nastavnici, tematska analiza, osobine ličnosti.

Uvod

Koliko je pojam darovitosti složen, govore podaci da još uvijek ne postoji jedna opšte prihvaćena definicija darovitosti. Milanović (2017) navodi da je svim definicijama o darovitosti zajedničko isticanje visokih intelektualnih sposobnosti koja takvu djecu čini superiornijim od vršnjaka. Ipak, same natprosječne intelektualne sposobnosti ne ukazuju na darovitost, već je potrebno uključiti i druge karakteristike ličnosti, emocionalne karakteristike, te socijalne i motivacijske faktore. Čudina-Obradović (1990) smatra da je motivacija za rad najznačajnija osobina ličnosti darovitih. Maksić (2006) određuje darovitost kao svojstvo ličnosti, izdvajajući visoke intelektualne sposobnosti, kreativnost, povoljno mišljenje o sebi, izvjesne osobine ličnosti, visoku motivaciju i posvećenost određenoj oblasti ljudske djelatnosti.

Daroviti učenici

Koren (1988) je prvi psiholog na našem području koji je dao prikaz prema kojem darovit učenik ima vrlo bogat rječnik i mnogo znanja i informacija iz raznih oblasti, stalno postavlja pitanja o različitim stvarima i daje neuobičajene i originalne odgovore. Voli da radi samostalno, istinski je predan datom zadatku, ne voli rutinu. U kontaktima je saradljiv, komunikativan, otvoren, ali i pouzdan i odgovoran. Odlikuju ga dobre vještine kritičkog mišljenja, samokritičnost, smisao za humor, istrajnost, težnja ka savršenstvu. Ovakvi učenici sazrijevaju ranije od svojih vršnjaka, samostalniji su, teže da napreduju u svom ritmu i imaju visoku intrinzičku motivaciju

za ovladavanje određenim sadržajima (Winner, 2005, prema Popović i sar., 2016). Maksić (1994) smatra da je pojava darovitosti kod djece često povezana sa akademskim uspjehom i da zavisi od oblasti darovitosti. Tako djeca koja su istrajna, marljiva, posvećena aktivnostima, koja lako shvataju pojmove, metode, rade istrajno i dugo, imaju takmičarski duh i visoko su motivisana – često bivaju prepoznata kao darovita.

S druge strane, kada je riječ o školskom okruženju, daroviti učenici mogu pokazivati i osobine poput površnosti, pružanja otpora radu u grupi, neprihvatanja neuspjeha, te zbog isticanja svojih intelektualnih nadmoći mogu biti neomiljeni, smatra Adžić (2011), dodajući da zbog neodgovarajućih nastavnih planova i programa, odnosno nastavnih sadržaja koji se obrađuju, daroviti učenici ispoljavaju dosadu i nezainteresovanost, nisu pažljivi i ometaju druge učenike. Postaju nemirni, gube motivaciju za rad i time skreću pažnju na sebe, pa ih drugi vide kao neprilagođene učenike (Bakoš i Kovačić, 2013, prema Mišić, 2015).

Nije rijetka ni pojava pogrešnog prepoznavanja osobe kao darovite, jer se daje važnost faktorima poput statusa porodice, ponašanja, znanja i fizičkog izgleda (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998). Drugim riječima, ona koja su poslušna, mirna, vrijedna, koja dobro uče, koja su „ljepša” opažaju se kao darovita, za razliku od djece sa nižim socijalno-ekonomskim statusom, djece koja su stidljiva, nemirna, sa lošijim ocjenama. Takođe su česti i stereotipi da su darovita djeca tzv. štreberi, čudaci, posvećeni su čitanju i učenju, nespretni i bolešljivi (Robinson, 2008). Intelektualno darovita djeca se smatraju jednako darovitom u svim oblastima, a za matematički nadarenu djecu važi stereotip da su manje društveni i uspješni u svojim socijalnim interakcijama sa vršnjacima (Robinson, 2008).

Zbog nesklada između njihovih intelektualnih sposobnosti i fizičkih, socijalnih i emocionalnih sposobnosti (Silverman, 2012, prema Cross, Andersen, Mammadov i Cross R., 2017) često se formiraju pogrešne slike o darovitima. Silverman (1997) navodi da biti darovit znači biti vulnerabilan, odnosno imati mentalnu zrelost na nivou djeteta od četrnaest godina, a fizičku zrelost na nivou djeteta od osam godina. Darovita djeca jesu vulnerabilna, ali to ne znači da su socijalno osjetljiviji od svojih vršnjaka (Robinson, 2008). Imaju iste socijalne potrebe kao i njihovi vršnjaci, poput potrebe za sigurnošću u porodici, potrebe za podrškom i prihvatanjem vršnjaka (Robin-

son, 2008). Ono po čemu se daroviti učenici izvajaju od ostalih je potreba za kompatibilnim prijateljima, sa kojima dijele iste sposobnosti, interesovanja i aktivnosti (Robinson, 2008). U nepronalaženju sličnih sebi, darovita djeca ispoljavaju vulnerabilnost, smatra Roedell (1984). Takođe, naročito u adolescenciji češće se susreću sa odbacivanjem od strane vršnjaka, što može dovesti do usamljenosti (Cross, 2015; Robinson, 2008). Međutim, pored takvih nalaza, postoje i istraživanja koja ukazuju da su daroviti adolescenti, ipak popularni među svojim vršnjacima sa kojim ostvaruju pozitivne odnose (Peairs, 2010; Košir, Horvat, Aram i Jurinec, 2015; Bokkina, 2016).

Kada su u pitanju emocionalne osobine karakteristične za darovite Clark izdvaja (1997, prema Skupnjak, 2019) neobičnu emocionalnu dubinu i intenzitet, visoka očekivanja od sebe i drugih, snažnu potrebu za dosljednošću i izuzetnu osjetljivost na osjećaje i očekivanja drugih. Za razliku od svojih vršnjaka, njihova osjećanja su dublja i snažnijeg inteziteta (Fornia, Frame, 2001). Teže perfekcionizmu, suviše su samokritični, što može izazvati frustracije i dovesti do pojave anksioznosti (Coleman, Cross, 2000, prema Skupnjak, 2019).

Nastavnici i darovitost

Podaci ukazuju da nastavnika u radu sa darovitom djecom treba da odlikuju neke od slijedećih osobina ličnosti i kompetencija: kreativnost i originalnost, smisao za humor, jasan pojam o sebi, velika fizička energija, svestranost interesa, odgovarajuće govorne i komunikacijske vještine, te natprosječna vještina poučavanja drugih (Schmitz, 1995, Chamberlin, Buchanan i Vercimak, 2007, prema Ožbolt 2016). Takođe, i entuzijazam i motivisanost nastavnika doprinose da daroviti učenici postižu izuzetne rezultate (Popović i sar., 2016). Uloga nastavnika u radu sa darovitim učenicima veoma je važna. Nastavnici treba da budu „vodiči” darovitim učenicima, te da razumiju, omoguće i prošire vidike i izazove koji se nalaze pred njima (Grandić i Letić, 2009). Smatra se da je jedan od važnijih zadataka nastavnika u radu sa darovitim učenicima razvijanje njihove socijalne svijesti, jer daroviti učenici često imaju socio-emocionalne poteškoće (Popović i sar., 2016). Da daroviti učenici imaju socio-emocionalne poteškoće smatraju i

nastavnici koji su učestvovali u istraživanju Blažiča i Stanojevića (2014). Od rada nastavnika, metoda nastave i tehničko-tehnološke osnove nastave u velikoj mjeri zavisi razvoj i njegovanje darovitosti (Delor, 1996, prema Jeremić 2011). Nastavnici su uspješniji u radu sa darovitim učenicima ako pružaju veće mogućnosti izbora tema za obrađivanje, nagrađuju divergentno mišljenje, neformalno komuniciraju sa svojim učenicima van nastave i ako vole svoj posao i uživaju radeći ga (Maksić i Đurišić-Bojanović, 2005).

Međutim, ispostavlja se da nastavnici često imaju poteškoća pri prepoznavanju darovitih učenika. Istraživanja su pokazala da nastavnici pokazuju površno ili djelomično poznavanje pojave darovitosti, pa tako većina nastavnika, darovitost povezuje s izvanrednim školskih uspjehom, tumačeći je kao inteligenciju i izvrsnost, koja je rijetka (Maia-Pinto i Fleith, 2002, Olthause, 2014, prema Mužić, 2017). Dobijeni rezultati u istraživanju koje su sproveli Blažič i Stanojević (2014) ukazuju da učitelji nižih i viših razreda prepoznaju i identifikuju osobine darovitosti, ali ne dovoljno pouzdano. Kao indikatore darovitosti većina učitelja navodi logičko i divergentno mišljenje, visoka postignuća u učenju, da takvi učenici brzo rade, radoznali su, visoko motivisani za postignuće. Takođe, smatraju da su daroviti učenici nekonformistični, samostalni u učenju i empatični. Zanimljivo je da istaknute vještine u sportu, crtanju i muzici te smisao za humor ne prepoznaju kao indikatore darovitosti. Međutim, ima i onih nastavnika koji smatraju da, pored intelektualne superiornosti, da bi učenik bio prepoznat kao darovit, on treba da postiže i visoka postignuća u više oblasti ili jednoj specifičnoj, ali i da posjeduje izražene specijalne talente u oblastima poput sporta, umjetnosti, muzici, jezicima i/ili matematici (Bildiren, 2018). Ispitujući odnos prema darovitim učenicima i njihovom obrazovanju, Maksić (1998) nalazi da nastavnici, kada opisuju darovitost, spominju sposobnosti, kreativnost, učenje, postignuća, motivacija, određene osobine ličnosti. Takođe, u određivanju darovitosti daju prednost nasljeđu i biološkim faktorima. Kako će nastavnik odrediti darovitost zavisi i od predmeta koji predaje. Podaci ukazuju da nastavnici prvo prepoznaju opštu intelektualanu darovitost i daju joj najveći značaj pri prepoznavanju, ali i da se najčešće oslanjaju na sopstvene procjene i mišljenja (Kolb i Jussim, 1994, Nikolić, 2007, prema Ćaro, 2009; Gojkov i Stojanović, 2014; Šarić i Šarić 2014). Istraživanja su pokazala da, uprkos nedovoljnom znanju, odnosno nedovoljnoj osposobljenosti za rad sa darovi-

tim učenicima, učitelji i nastavnici imaju pozitivna gledišta o darovitosti i darovitim učenicima (Čudina-Obradović i Posavec, 2009; Posavec, 2013), što nosi jedan pedagoški optimizam kada je ova temu u pitanju.

Problem istraživanja, istraživačka pitanja i zadaci

Dosadašnja istraživanja pokazala su da je najčešće određenje darovitosti kao visoke opšte intelektualne sposobnost i izuzetnog ponašanja (Čudina-Obradović, 1990; Popović i sar., 2016), ali i sklopa osobina koje omogućavaju postizanje visokih postignuća (Maksić, 1993). Kao determinišuće karakteristike darovitih učenika u istraživanjima se najčešće navode ranije sazrijevanje i samostalnost u odnosu na vršnjake (Winner, 2005, prema Popović i sar., 2016), istrajnost, saradljivost, bogat rječnik, razvijeno kritičko mišljenje (Koren, 1988, prema Maksić, 1993), ali i odsustvo pažnje, pružanje otpora prema radu, nezainteresovanost i neprihvatanje neuspjeha (Adžić, 2011). S druge strane, ispitujući stavove nastavnika o darovitim učenicima, istraživanja su pokazala da, kada nastavnici govore o darovitim učenicima, oni o njima govore kao o djeci koja su dobra, poslušna, postižu odličan uspjeh u školi, prilagođena su, dobro pamte, reprodukuju (Božin, 2009; Blažić i Stanojević, 2014). Upravo ovi podaci ukazuju na potrebu za novim istraživanjima u kojima se ispituje doživljaj nastavnika o darovitom učeniku, te na osnovu čega prepoznaju darovitog učenika. Prema tome, ovo istraživanje će pokušati dati odgovor na sljedeće istraživačko pitanje: *Kako nastavnici doživljavaju darovitog učenika?*

Istraživački zadaci

U fokusu ovog istraživanja nalaze se nastavnici i njihovo viđenje darovitog učenika. S tim u vezi, istraživačkim zadacima teži se saznati koje su to karakteristike darovitog učenika prema fenomenološkom gledištu nastavnika, odnosno odgovoriti na pitanja:

1. Koje su intelektualne karakteristike učeničke darovitosti prema percepciji nastavnika?

2. Koje su motivacijske i ličnosne karakteristike učeničke darovitosti prema percepciji nastavnika?

3. Koje su to socijalne karakteristike učeničke darovitosti prema percepciji nastavnika?

4. Koje su to emocionalne karakteristike učeničke darovitosti prema percepciji nastavnika?

Metod

Uzorak

U ovom istraživanju su učestvovali nastavnici predmetne nastave osnovnih škola „Vuk Stefanović Karadžić“ i „Sveti Sava“ na području grada Doboja. Uzorak u ovom istraživanju činilo je petnaest nastavnika predmetne nastave, sa preko deset godina radnog iskustva. S obzirom na pandemiju COVID-19, formiranje uzorka se odvijalo onlajn. Uzorak je sačinjen na osnovu dobrovoljnosti prijavljenih nastavnika, kao i na ispunjavanju uslova o potrebnom broju godina radnog iskustva.

Instrument

U okviru ovog istraživanja, podaci su prikupljeni pomoću polustrukturanog intervjua, pri čemu se koristila agenda za intervju, konstruisana za potrebe ovog istraživanja. Pitanja su bila otvorenog tipa, kojim se podstiču slobodni, spontani i iskreni odgovori i opisi ispitanika, kao npr.: *Opišite mi šta je to darovito dijete. Koja je najkarakterističnija osobina darovitog djeteta? Po čemu se to razlikuje darovito dijete od ostale djece? Kako darovita djeca izražavaju svoje emocije?* U zavisnosti od dobijenih informacija, varirao je i broj pitanja, ali sama agenda za intervju sastoji se od 20 pitanja. U intervju su uključena i sociodemografska pitanja u vezi sa dužinom radnog staža, vrstom nastavnih predmeta, nivoima razreda, obučenosti za rad sa darovitim učenicima i zadovoljstvom poslom.

Obrada podataka

S obzirom na cilj i postavljena istraživačka pitanja u okviru ovog istraživanja, za obradu podataka koristila se tematska analiza (Vilig, 2016). Kodiranju podataka pristupilo se deduktivnom analizom. Analiza podataka je uključivala proces iznalaženja kodova sistematičnim prolaženjem kroz kvalitativne podatke, zatim smještanje kodova u kategorije, a potom i identifikovanje tema. Kako bi se saznao doživljaj nastavnika o darovitom učeniku, tematskom analizom izdvojene su relevantne teme koje daju odgovor na dato istraživačko pitanje. Pri interpretaciji podataka korišten je fenomenološki pristup, a pitanje objektivnosti tretiralo se uključivanjem dodatnog procjenjivača.

Rezultati

Teme koje su identifikovane u analizi podataka predstavljaju uvjerenja nastavnika o darovitim učenicima i njihovim karakteristikama. U rezultatima su prikazane četiri teme koje pružaju odgovore na postavljene istraživačke zadatke. U sklopu svake teme dat je prikaz izdvojenih kategorija i kodova. Kodovi su grupisani na osnovu više odgovora nastavnika u odnosu na datu temu.

Prva tema: *Intelektualne karakteristike učeničke darovitosti prema percepciji nastavnika*

Ispitujući koje su to intelektualne karakteristike darovitog učenika prema viđenju nastavnika, analizom podataka izdvojene su tri kategorije. Prva kategorija, *kvantitet i kvalitet intelektualnih sposobnosti*, ima dvije potkategorije koje se odnose na izraženost i sadržaj inteligencije darovitih učenika. Prva potkategorija se odnosi na karakteristike inteligencije poput izraženosti (visok IQ), brzine i lakoće. Druga potkategorija se odnosi na misaone procese kojima se izdvajaju daroviti učenici. To su divergentno mišljenje (kreativnost), logičko mišljenje, metakognicija (samostalnost u učenju) i dobro pamćenje. Drugim riječima, nastavnici kao intelektualne karakteristike darovitog učenika najčešće izdvajaju visoke intelektualne sposobnosti, brzinu i lakoću savladavanja gradiva, izražene sposobnosti logičkog mišljenja i

zaključivanja i veliku bazu podataka, odnosno znanja kojima raspolažu. Druga kategorija tiče se *prirode intelektualne darovitosti*, a čine je dvije potkategorije: urođeno i interakcija urođenog i stečenog. Neki od kodova koji upućuju da je darovitost urođena jesu da je to „*sklonost*“, „*smisao za nešto*“ i da se „*javlja na ranom uzrastu*“. S druge strane, kodovi koji ističu i važnost rada, da „*bez rada nema rezultata*“, ukazuju da je darovitost rezultat interakcije urođenog i stečenog. Neki nastavnici smatraju da je darovitost urođena, dok drugi ne negiraju urođenost, ali naglašavaju da bez rada i truda nije moguće postići izuzetne rezultate. U okviru treće kategorije, *intelektualna darovitost kao specifična ili opšta sposobnost*, prepoznate su takođe tri koda: specifična sposobnost, opšta sposobnost i interakcija specifične i opšte sposobnosti. Drugim riječima, među nastavnicima ima onih koji smatraju da se darovitost može ispoljiti u jednoj i/ili više oblasti, zatim da je darovitost jedna opšta sposobnost i, na kraju, pojedini nastavnici smatraju da to kako će se darovitost ispoljiti zavisi od htijenja i motivacije učenika.

Druga tema: *Motivacijske karakteristike darovitih učenika prema percepciji nastavnika*

Analizom podataka koja se odnosi na motivacijske karakteristike darovitih učenika prema percepciji nastavnika, izdvojene su tri kategorije. Prva kategorija, ujedno i najčešće navođena karakteristika, jeste *unutrašnja motivacija*. Neki od kodova koji čine ovu kategoriju su *radoznalost, postavljanje pitanja, posvećenost zadatku, ljubav prema predmetu interesovanja i uživanje prilikom rada*. Druga kategorija je *nivo aspiracije*, a čine je, koju čine dvije potkategorije. Prva potkategorija odnosi se na visoke aspiracije poput odličnog uspjeha, prosjeka ocjena 5,00 i postignuća na takmičenjima. Druga potkategorija odnosi se na niske aspiracije poput nezainteresovanosti za školu i ocjene, pojavu dosade na času i lijenost. Drugačije rečeno, nastavnici darovite učenike vide kao učenike koji postižu odličan uspjeh u školi, nerijetko sa prosjekom 5,00, a na takmičenjima ostvaruju izuzetna postignuća. Isto tako, među nastavnicima ima i onih koji darovite učenike opažaju kao učenike koji nisu visoko motivisani ka uspjehu i ostvarivanju izuzetnih postignuća. Treća kategorija odnosi se na interesovanja darovitih učenika. Kodovi koji čine ovu kategoriju su *široka i specifična interesovanja*. Dobi-jeni podatak govori u prilog slici o darovitim učenicima kao učenicima koji

imaju specifična ali i raznovrsna interesovanja, za razliku od svojih vršnjaka.

Treća tema: *Ličnosne i emocionalne karakteristike darovitog učenika prema percepciji nastavnika*

Ukupan broj izdvojenih kategorija u sklopu ove teme jeste 10, od čega se pet odnosi na karakteristike ličnosti i pet na emocionalne karakteristike. Iako se prvobitno treća tema odnosila samo na emocionalne karakteristike, nakon analize podataka priključene su i karakteristike ličnosti. Posmatrajući sa emocionalnog aspekta ispostavilo se da emocionalne karakteristike ukazuju na neku od crta ličnosti. Stoga, radi lakšeg i boljeg predstavljanja i razumijevanja dobijenih rezultata, treću temu čine *ličnosne i emocionalne karakteristike*.

Karakteristike ličnosti. Prva kategorija tiče se tipa ličnosti i sastoji se od dvije potkategorije. Prva potkategorija odnosi se na ekstroverziju (otvoren, komunikativan, druželjubiv), dok se druga potkategorija odnosi na introverziju (zatvoren, povučen, manje društven). To bi značilo da su nastavnici darovitim učenicima pripisivali osobine karakteristične za oba tipa ličnosti, i ekstrovertni i introvertni tip ličnosti. Druga kategorija je perfekcionizam. U ovom slučaju, već u samom kodu eksplicitno je navedena i kategorija. Drugim riječima, nastavnici darovite učenike vide kao učenike koje odlikuje perfekcionizam. Kao treća kategorija izdvaja se kategorija samopouzdanje sa kodovima slobodni, opušteni u ponašanju, nemaju tremu, ne mare za komentare drugih. Nastavnici smatraju da darovite učenike odlikuje samopouzdanje. Četvrta kategorija, arogantnost, sastoji se od kodova koji takođe implicitno ukazuju na aroganciju, poput toga da druge gledaju sa visine, kritikuju, vole da se prave važni. Neki od kodova eksplicitno ukazuju na ovu kategoriju poput nadmeni su, umišljeni. Drugačije rečeno, darovite učenike odlikuje arogantnost prema viđenju nastavnika. Autonomija je peta izdvojena kategorija, koju čine kodovi poput *nezavisnosti, buntovnosti, nekonformizma i odsustva straha od autoriteta*.

Emocionalne karakteristike. Kao emocionalne kategorije, analizom podataka dobijene su četiri kategorije. Prva kategorija odnosi se na emocionalnu inhibiciju, a čine je kodovi: *ravnodušnost, neispoljavanje emocija, emocionalna hladnoća*. Prema viđenju nastavnika, daroviti učenici ne ispoljavaju svoje emocije. Kao druga kategorija izdvojena je emocionalna osje-

tljivost, a kodovi koji ukazuju na to su *osjetljivi na kritiku, strah od neuspjeha, uvredljivi*. Kao treća kategorija izdvojena je vulnerabilnost. Da su daroviti učenici ranjivi, prema viđenju nastavnika ukazuju kodovi poput *usamljeni, neshvaćeni, odbačeni*. Emocionalna stabilnost se izvojila kao četvrta kategorija. Kodovi koji se odnose na ovu kategoriju su *opuštenost, stabilnost, smirenost, ne reaguju burno*. Naime, nastavnici ih vide i kao emocionalno stabilne. Peta izdvojena kategorija je impulsivnost. Neki od kodova koji upućuju da su daroviti učenici prema viđenju nastavnika impulsivni jesu: *svađaju se, brzo se naljute, lako se iznerviraju, burno i agresivno reaguju*.

Četvrta tema: *Socijalne karakteristike darovitih učenika prema percepciji nastavnika*

Kada su u pitanju karakteristike koje se odnose na socijalno ponašanje, analizom podataka dobijene su dvije kategorije. *Društvenost* je prva izdvojena kategorija. Kodovi koji se grupišu oko ove kategorije odnose se na *prihvatanje od strane vršnjaka, popularnost, pomaganje drugarima, komunikativnost, druženje sa vršnjacima i sebi sličnim*. Druga kategorija se odnosi na *usamljenost* darovitih učenika. U sklopu ove kategorije izdvojeni su kodovi poput *teško se uklapaju, zreliji su pa nemaju sagovornika, nisu omiljeni, distancirani, nisu otvoreni u komunikaciji*. Na taj način, među darovitim učenicima ima i onih koji se teško uklapaju i komuniciraju sa vršnjacima, nisu omiljeni, sebični su i distancirani, smatraju nastavnici.

Diskusija

Dobijeni rezultati u sklopu prve teme ukazuju na to da nastavnici kao prvo svojstvo darovitosti kod učenika najčešće izdvajaju visoke intelektualne sposobnosti. Iste nalaze dobili su Božin i Paser (2007) u svom istraživanju, prema kojem većina nastavnika kao prvo svojstvo darovitosti izdvaja intelektualne karakteristike. Nastavnici darovite učenike vide kao učenike koji vrlo lako i brzo usvajaju gradivo, koji proučavaju dublje, a pri učenju koriste razne strategije učenja i imaju sposobnost duboke i podijeljene pažnje. Takođe, važe za učenike koji vole da čitaju, vole izazove i teške zadatke koje rješavaju na svoj, drugačiji način, prema viđenju nastavnika. U poređenju sa ostalim učenicima, pa čak i sa odraslim osobama, darovite učenike

odlikuje i velika baza znanja kojima raspolažu (Đorđević, 2016). Pojedini nastavnici smatraju ih za učenike koji su poslušni, vrijedni, pristojni, sjede u prvim klupama, znaju odgovore na pitanja, izvršavaju redovno svoje obaveze, te ne prave probleme. Međutim, „poslušnost“ se rjeđe odnosi na darovitu djecu (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998). Iz svega navedenog, ispostavlja se da većina nastavnika u okviru ovog istraživanja darovite učenike zapravo doživljava kao bistre učenike, jer se navedene karakteristike odnose prije na bistre nego na darovite učenike (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998). S druge strane, ima i onih koji su pri opisu darovitih učenika navodili i to da postavljaju puno pitanja, da imaju mnogo neobičnih ideja i informacija, da izvode zaključke samostalno, da su vrlo pažljivi i samokritični, što su prema Cvetković Lay i Sekulić Majurec (1998) neke od specifičnosti koje se odnose na darovite učenika. Dakle, ispostavlja se da nastavnici prepoznaju darovite učenike, ali koji su dobro uklopljeni u školski sistem vrijednosti u kojem je i dalje ocjena mjerilo znanja. Manji broj njih prepoznaje kao darovite, učenike koji su nemirni, neposlušni, nezainteresovani i koji ne postižu odličan uspjeh. Takvi se nerijetko prije prepoznaju kao neprilagođeni učenici nego kao daroviti (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998). Razlika između njih jeste što su ovi drugi već savladali gradivo, pa im je dosadno, nezainteresovani su, i samim tim ulažu manje truda pri učenju i svoja postignuća manje pokazuju (Matthews i Foster, 2005).

Mnogi autori smatraju da su, pored intelektualnih sposobnosti, za razvoj darovitosti važne i motivacija i obogaćeno okruženje (Gottfried, Gottfried, Bathurst i Guerin, 1994, prema Matthews i Foster, 2005). Dobijeni podatak da niko od nastavnika u našem istraživanju ne smatra da je darovitost stečena, može se interpretirati tako da nastavnici ne negirajući značaj rada, ipak smatraju da se ne može očekivati od svakog djeteta da je darovito. U prilog tome idu i dobijeni podaci o tome da nastavnici ipak prave razliku između vrijednih učenika i darovitih učenika. To se najbolje može vidjeti u odgovorima u kojima nastavnici navode da su daroviti učenici najčešće i tzv. pravi “vukovci”, koji uspjehe postižu zahvaljujući svojim izuzetnim intelektualnim sposobnostima, a ne zahvaljujući velikom radu i trudu. Matthews i Foster (2005) navode da, ako bi se svako dijete smatralo darovitim, sama riječ *darovitost* gubi na svom značaju i umanjuje šanse da se adekvatno odgovori na potrebe za učenjem onih koji su zaista izuzetni.

U pogledu ispoljavanja darovitosti, nastavnici većinom smatraju da je to specifična sposobnost. U kontekstu dobijenih rezultata, nastavnici darovite učenike smatraju za učenike koji postižu odličan uspjeh iz svih predmeta i visoka postignuća na raznim takmičenjima iz predmeta poput matematike, fizike i/ili predmeta društvenog smjera. Manji broj njih smatra da darovit učenik može imati prosječne, čak i slabe ocjene iz predmeta koji nisu u okviru interesovanja učenika. Darovitost ispoljenu na ovakav način Renzuli naziva školskom darovitošću i navodi da nastavnici najprije kroz dobre ocjene i uspjehe na takmičenjima prepoznaju učenike kao darovite (Renzulli, 1984, 2005, 2009, prema Sternberg, Jarvin i Grigorenko, 2011). Visoke školske ocjene mogu ukazivati na darovitost, ali same ocjene nisu mjerilo razlike između darovitih učenika i onih koji to nisu, jer većina darovitih učenika koje odlikuje visok kvocijent inteligencije nije darovita u svim školskim predmetima (Matthews i Foster, 2005). Takođe, pojedini ne moraju svoju darovitost ispoljiti u školskom okruženju, to se može dogoditi i na kasnijem uzrastu i pod drugim okolnostima (VanTassel-Baskato, 2005).

Što se tiče motivacijskih karakteristika darovitih učenika prema viđenju nastavnika, nastavnici intrinzičku motivaciju najčešće izdvajaju kao odliku darovitih učenika. To potvrđuju i rezultati istraživanja koji govore da nastavnici izdvajaju motivaciju kao drugo najčešće svojstvo darovitih (Božin i Paser, 2007). Prema viđenju nastavnika, darovitost kod učenika ispoljava se najprije kroz njihovu zainteresovanost. Kada ih nešto zanima, izuzetno su motivisani intrinzički. Prema Renzulijevoj teoriji tri prstena, upravo upornost, istrajnost, izdržljivost i posvećenost čine drugu bitnu karakteristiku darovitih, a to je posvećenost zadatku ili usredsređena motivacija (Renzulli i Reis, 2021). U skladu sa ovim podacima je i podatak da darovitu djecu odlikuje velika usmjerenost ka cilju i radna energija (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998), kao i nalazi i istraživanja predstavljeni u pregledu literature na prethodnim stranicama. U kontekstu velikih postignuća, nastavnici darovite učenike smatraju za učenike koje odlikuje visok nivo apsiracije. Drugim riječima, to su učenici koji postižu odličan uspjeh, nerijetko sa prosjekom 5,00 i koji ostvaruju zavidne rezultate na takmičenjima. U konačnici, ovakvi podaci još jednom navode na zaključak da nastavnici kao indikator darovitosti kod učenika visoko vrednuju školski uspjeh. S druge strane, pojedini nastavnici smatraju da daroviti učenici ne postižu odličan us-

pjeh jer su lijeni, dosadno im je na časovima i nezainteresovani su za školu i ocjene. Podaci ukazuju na to da slabija postignuća i ocjene ne moraju nužno biti indikatori lijenosti, već mogu biti pokazatelji dosade na času, usljed nedostatka edukativnih intervencija (Matthews i Foster, 2005). Porter (2005) navodi da su daroviti učenici oni učenici koji najmanje uče, te da do pojave dosade dolazi jer su im zadaci prelagani ili besmisleni, što može voditi ka školskom neuspjehu (Stapf, 2004, prema Božin, 2009). Dimitrijević i Janevski (2016) u svojoj monografiji navode da usljed nedostatka izazova i nemogućnosti da se specifične potrebe darovitih učenika u okviru škole ispune, zatim nastave u kojoj je akcenat na učenju onoga što darovit već zna, i nepotrebnog ponavljanja utvrđenih znanja javlja dosada i nezainteresovanost.

Kada su u pitanju karakteristike ličnosti darovitih učenika onako kako ih vide nastavnici, rezultati ukazuju da se percepcija karakteristika ličnosti darovitih učenika iz ugla nastavnika najviše kreće u smjeru podjele na dva tipa ličnosti, ekstrovertnije tipove i introvertnije tipove. Ovakvi rezultati bi se mogli interpretirati kao pozitivni, jer u sebi ne sadrže stereotipno i mitsko viđenje darovitih učenika kao čudaka i osobenjaka (Robinson, 2008). Iako Sak (2004) navodi da su istraživanja u vezi sa sklonošću ka jednom ili drugom tipu ličnosti oprečna, on je u svom istraživanju dobio da su daroviti adolescenti skloniji introverziji. S druge strane, Cross, Speirs Neumeister i Cassady (2007) u svom istraživanju su dobili da su daroviti adolescenti manje polarizovani na dihotomiji ekstroverzija/introverzija od opšte populacije. To bi značilo da, za razliku od opšte populacije, za koju je karakteristično da ima sklonost više jednom nego drugom tipu ličnosti, daroviti mogu pokazivati istovremeno sklonost ka oba tipa (Csikszentmihalyi, 1997, prema Cross i sar., 2007).

Još jedna osobina ličnosti koja odlikuje darovite učenike prema viđenju nastavnika jeste perfekcionizam. Porter (2005) navodi da perfekcionizam nije svojstven svim darovitim niti određuje njihovu ličnost, ali da ih podstiče na uspjeh i pozitivno utiče na njihov život (Silverman, 1994, prema Porter, 2005). Često se na perfekcionizam gleda sa negativnog aspekta zbog postavljanja nerealno visokih ciljeva (Porter, 2005), što može dovesti do pojave anksioznosti ako se ciljevi ne ostvare (Matthews i Foster, 2005). Međutim, prema Roedell (1984) perfekcionizam daje snagu za postizanje velikih postignuća i, u tom kontekstu, postavljati visoke standarde je u redu. Porter

(2005) navodi da, s obzirom na to da su daroviti svjesni svojih sposobnosti, oni i teže visokim postignućima, pa se na perfekcionizam u tom kontekstu gleda sa pozitivnog aspekta (Porter, 2005).

Samopouzdanje je još jedna osobina darovitih učenika često navođena od strane nastavnika. Iako se u literaturi navodi da daroviti učenici imaju nisko samopouzdanje (Janos, Fung i Robinson, 1985), u okviru ovog istraživanja, rezultati su pokazali da nastavnici smatraju upravo suprotno. U prilog tome idu i podaci da učenici koji teže perfekcionizmu imaju i visok nivo samopouzdanja (Speirs Neumeister, 2015, prema Cross i sar., 2017). Topçu i Leana-Taşçılar (2018) na osnovu sprovedenog istraživanja i dobijenih rezultata navode da visoko samopouzdanje ukazuje na visoku unutrašnju motivaciju. S obzirom na to da nastavnici u ovom istraživanju navode i perfekcionizam i unutrašnju motivaciju kao odlike darovitih učenika, onda bi se moglo zaključiti da navedeni podaci idu u prilog dobijenim rezultatima. Usko povezana sa samopouzdanjem darovitih učenika je i njihova potreba za autonomijom. Nastavnici darovite učenike opažaju kao nezavisne i odgovorne, svjesne svojih grešaka. Ovakvi podaci su u skladu sa velikim brojem istraživanja koja govore da darovita djeca koja postižu visoka postignuća imaju razvijen unutrašnji lokus kontrole (Brody i Benbow, 1986, Kammer, 1986, McClelland i sar., 1991, Knight, 1995, Clark, 2002, prema Porter, 2005). Iako ih nastavnici opažaju kao tvrdoglave, u smislu da, kada nešto zamisle, ne odustaju dok to ne ostvare, Maxwell (1998, prema Porter, 2005) navodi da je to iz razloga što su snažno orijentisani ka cilju. Pored nezavisnosti, nastavnici su navodili da daroviti nemaju strah od autoriteta i da nisu skloni konformiranju. Takav podatak može se interpretirati na način da su, zbog svoje intelektualne superiornosti, daroviti slobodniji da iznose svoje mišljenje i raspravljaju sa odraslim (Porter, 2005).

Pored samopouzdanja, pojedini nastavnici su eksplicitno navodili arogantnost, nadmenost, gordost kao karakteristiku darovitih učenika, dok su drugi implicitno ukazivali na ovu osobinu, navodeći kako daroviti učenici drugima govore bez ustezanja ono što misle, ukazuju na greške nastavnicima i vršnjacima, smatraju se boljim od drugih, odnosno druge posmatraju sa visine. Ipak, arogantnost kao odlika nerijetko se odnosi na stereotipno viđenje darovitih učenika kao intelektualno arogantnih, boljih i pametnijih od drugih (Matthews i Foster, 2005). To se dešava iz razloga što darovita djeca

zapravo smatraju da su i drugi iz njihove okoline željni znanja kao i oni i da vole da im se ukaže na njihove greške (Matthews i Foster, 2005). Međutim, za razliku od njih, nerijetko vršnjaci, ali i nastavnici, ne vole da im se ukazuje na greške, pa se tako i takva namjera darovitih pogrešno tumači, te liči na arogantnost, a u suštini to nije (Matthews i Foster, 2005).

Daroviti učenici mogu biti vulnerabilni ukoliko nemaju prijatelje slične sebi i ukoliko sistem za učenje nije u skladu sa njihovim potrebama (Roedell, 1984; Robinson, 2008). Vulnerabilno se osjećati znači osjećati se neshvaćeno, odbačeno, usamljeno, tužno i izolovano (Mirović, 2010). Upravo su navedene karaktersitike dodijeljene darovitim učenicima od strane nastavnika u našem istraživanju jer ih vide kao ranjive, neshvaćene, izolovane, budući da nemaju sagovornika sličnog sebi. Kada se govori o emocionalnoj osjetljivosti, u literaturi se ona povezuje sa asinhronim razvojem. Zbog nedovoljne emocionalne zrelosti, daroviti svojim ponašanjem mogu odavati utisak infantilnosti (Wright-Scott, 2018). Prema Tatalović-Vorkapić i Puž (2018), pojačana osjetljivost na događaje iz okoline za darovite je uobičajena reakcija, što potvrđuje da zbog svojih intenzivnih reakcija mogu da budu doživljeni drugačijim. U okviru dobijenih rezultata, nastavnici darovite učenike prepoznaju kao učenike koji se lako ljute, uvredljivi su i osjetljivi na kritike. Heller (2000, prema Tatalović-Vorkapić i Puž, 2018) smatra da je za darovitu djecu karakteristična osjetljivost na očekivanja i osjećaje drugih, imaju izražen osjećaj za pravdu i skloni su preuzimanju rizika. Roedell (1984) smatra da je negativna strana emocionalne osjetljivosti to što se, usljed nerazumijevanja okoline, darovita djeca mogu osjećati drugačijim od ostalih. Ipak, većina nastavnika darovite učenike opaža kao emocionalno stabilne, kao emocionalno stabilne i kao smirene. Emocionalna stabilnost se odnosi na sposobnost suočavanja sa stresom, tj. emocionalno reagovanje i prilagođavanje na situacije (Tatalović-Vorkapić i Puž, 2018). Emocionalno stabilna djeca se, nakon uzbuđujućeg događaja, brzo vraćaju početnim emocionalnim stanjima i ne odaju utisak zabrinutosti, a u stresnim situacijama ne reaguju burno, nisu anksiozna i agresivna (Mayr i Ulich, 2009, prema Tatalović-Vorkapić i Puž, 2018).

U kontekstu opaženih socijalnih karakteristika uočava se podjela među darovitim od strane nastavnika. S jedne strane, daroviti učenici su prihvaćeni od strane vršnjaka, pomažu drugarima, komunikativni su i popular-

ni, dok se, s druge strane, opažaju i kao manje omiljeni među vršnjacima, jer se teško uklapaju. Dobijeni rezultati u skladu su sa velikim brojem istraživanja koja navode da daroviti mogu biti socijalno dobro prilagođeni, prihvaćeni, popularni, ali i da mogu imati poteškoća u socijalnoj adaptaciji i komunikaciji, pa se mogu opažati kao socijalno usamljeni (Cross, 2015; Matthews i Foster, 2005). Međutim, iako se percipiraju kao usamljeni, Winner (2005, prema Frančić, 2016) smatra da darovita djeca preferiraju da budu sama jer su intelektualno zrelija od druge djece, pa su, samim tim, i njihove aktivnosti drugačije. Da su daroviti intelektualno zreliji, smatraju i nastavnici, pa ih tako često nazivaju i starmalim. Slično ističe i Porter (2005) dodajući da darovita djeca uspješno formiraju prijateljstva, ali kada nađu prijatelje sličnih intelektualnih sposobnosti. Zbog toga se često i opažaju kao manje omiljeni među vršnjacima, a Peairs (2010) kao razlog manje popularnosti darovitih adolescenata navodi nedovoljno razvijene socijalne vještine. I Robinson (2008) navodi da daroviti učenici uspješno ostvaruju prijateljstva sa vršnjacima koji nisu daroviti.

Zaključak

Sve navedeno navodi nas na zaključak da nastavnici dobro prepoznaju karakteristike darovite djece, ali kada je riječ o školi i darovitim učenicima, nastavnici pokazuju sklonost da ih poistovjećuju sa učenicima koji su vrijedni, marljivi, a za koje Cvetković Lay i Sekulić Majurec (1998) kažu da su prije bistra nego darovita djeca. Nastavnici darovite učenike prepoznaju na ispravan način, dok nisu stavljeni u kontekst škole i školskih postignuća, gdje je darovit učenik, učenik koji je miran, tih, poslušan, vrijedan. Dakle, prema percepciji nastavnika, darovit učenik je učenik koji je dobro uklopljen u školski sistem.

Literatura

Adžić, D. (2011). Darovitost i rad s darovitim učenicima. Kako teoriju prenijeti u praksu. *Život i škola*, 25, 171–184.

Bokkina, E. (2016). *Social interaction of the gifted children in a heterogeneous environment*. Master's Thesi, Nihmegen: Radboud University.

Božin, A. A. (2009). *Božanska deca: prilozi psihologiji darovitosti*. Beograd: Učiteljski fakultet.

Božin, A. A. i Paser, V. (2007). Nastavnici o darovitim učenicima. U B. Đorđević i I. Radovanović (Ur.), *Odrasli o darovitoj djeci i mladima* (str. 105–147). Beograd: Učiteljski fakultet.

Bildiren, A. (2018). Opinions of primary school teachers on the definition, identification and education of gifted children. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 9, 1363-1380.

Bildiren, A. (2018). The interest issues of gifted children. *World Journal of Education*, 8, 17–26.

Blažić, M. i Stanojević, D. (2014). Teachers' understanding of giftedness. *Godišnjak Učiteljskog fakulteta u Vranju*, 5, 87-100.

Cross, J. R. (2015). Gifted children and peer relationships. In M. Neihart, S. Pfeiffer i T. L. Cross (Eds.), *The Social and Emotional Development of Gifted Children: What Do We Know?* (2nd ed., pp. 41–54). Washington, DC: Prufrock Press.

Cross, T. L., Andersen, L., Mammadov, S. i Cross, J. R. (2017). Social and emotional development of students with gifts and talents. In J. L. Roberts, T. F. Inman i J. H. Robins (Eds.), *From Introduction to Gifted Education* (pp. 77–94). Washington, DC: Prufrock Press.

Cross, T. L., Speirs Neumeister, K. L. i Cassady, J. C. (2007). Psychological types of academically gifted adolescents. *Gifted Child Quarterly*, 51, 285-294.

Cvetković-Lay, J., i Sekulić Majurec, A. (1998). *Darovito je, što ću s njim? Priručnik za odgoj i obrazovanje darovite djece predškolske dobi*. Zagreb: Alinea.

Čudina-Obradović, M. (1990). *Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga.

Čudina-Obradović, M. i Posavec, T. (2009). Korelati pozitivnih, negativnih i ambivalentnih gledišta učitelja o darovitosti. *Napredak: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 150, 425–450.

Čaro, A. (2009). Stavovi nastavnika općine Tešanj o darovitim učenicima. *Zbornik radova Pedagoškog fakulteta u Zenici*, 61–83. Zenica: Pedagoški fakultet.

Dimitrijević, A. A. i Janevski S. T. (2016). *Obrazovanje učenika izuzetnih sposobnosti: naučne osnove i smernice za školsku praksu*. Beograd: Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja.

Dorđević, B. (2016). Mogućnost rane identifikacije darovitih. U G. Gojkov i A. Stojanović (Ur.), *Priroda darovitosti i podsticanje razvoja* (str. 124-133). Beograd: Srpska akademija obrazovanja.

Dorđević, J. (2004). Daroviti učenici i različiti didaktički oblici i organizacija rada sa njima. *Zbornik Više škole za obrazovanje vaspitača: Strategije podsticanja darovitosti*, 10, 165–176. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.

Fornia, G. L. i Frame, M. W. (2001). The social and emotional needs of gifted children: Implications for family counseling. *The Family Journal*, 9, 384-390.

Frančić, F. (2016). *Odnos darovitosti i socijalne kompetentnosti učenika*. Diplomski rad, Osijek: Filozofski fakultet, diplomski studij pedagogije i povijesti.

Grandić, R. i Letić, M. (2009). Stanje, problemi i potrebe u području brige o darovitim učenicima u našem obrazovnom sistemu. *Zbornik Visoke škole strukovnih studija za obrazovanje vaspitača "Mihailo Palov": Daroviti i društvena elita*, 15, 232–243.

Janos, P. M., Fung, H. C. i Robinson, N. M. (1985). Self-concept, self-esteem, and peer relations among gifted children who feel "different". *Gifted Child Quarterly*, 29, 78–82.

Jeremić, B. (2011). Darovitost, talenat i kreativnost–odrednice. *Obrazovna tehnologija*, 3, 277–286.

Koren, I. (1988). *Kako prepoznati i identificirati nadarenog učenika*. Zagreb: Školske novine.

Košir, K., Horvat, M., Aram, U. i Jurinec, N. (2016). Is being gifted always an advantage? Peer relations and self-concept of gifted students. *High Ability Studies*, 27, 129–148.

Maksić B. S. (1993). *Kako prepoznati darovitog učenika*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

Maksić S. (1994). Identifikovanje darovitih učenika. *Nastava i vaspitanje*, 43, 47–51.

Maksić B. S. (1998). *Darovito dete u školi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

Maksić, S. (2006). *Podsticanje kreativnosti u školi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

Maksić, S. i Đurišić-Bojanović, M. (2005). *Licenca za rad nastavnika sa darovitim učenicima*. Preuzeto 14. decembra 2019. sa:

https://www.researchgate.net/publication/329530458_LICENCA_ZA_RAD_NASTAVNIKA_SA_DAROVITIM_UCENICIMA

Matthews, D. J., & Foster, J. F. (2005). *Being Smart about Gifted Children: A Guidebook for Parents and Educators*. Scottsdale: Great Potential Press, Inc.

Milanović A. (2017). Teorije o darovitima. *Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju*, 8, 191–201.

Mirović, T. (2010). *Rane maladaptivne sheme–sheme koje prave probleme*. Beograd: Zadužbina Andrejević.

Mišić, I. (2015). *Darovita djeca*. Završni rad, Osijek: Filozofski fakultet, odsjek za psihologiju.

Mužić, L. (2017). *Mišljenja odgojitelja i nastavnika u odgojno-obrazovnoj prilagodbi za darovitu djecu i učenike*. Preuzeto 22. januar 2020. sa: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffri:962>

Ožbolt, D. (2016). *Obrazovanje i usmjeravanje darovite djece*. Završni rad, Rijeka: Filozofski fakultet, studij Pedagogija/ Engleski jezik i književnost.

Peairs, K. F. (2010). *The social world of gifted adolescents: Sociometric status, friendship and social network centrality*. Doctoral dissertation, Durham, NC: Duke University.

Popović, R. D., Lazović, M. M. i Milosavljević, B. Ž. (2016). Podrška razvijanju darovitosti u školskoj praksi. *Inovacije u nastavi*, 29, 73–83.

Porter, L. (2005). *Gifted young children: A guide for teachers and parents*. Australia: Allen & Unwin.

Posavac, M. (2013). *Odnos kreativnosti i darovitosti u školskom kontekstu*. Preuzeto 11. januara 2020. sa: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffos:1408>

Roedell, W. C. (1984). Vulnerabilities of highly gifted children. *Roeper Review*, 6, 127–130.

Robinson, N. M. (2008). The social world of gifted children and youth. In S. I. Pfeiffer (Ed.), *Handbook of giftedness in children: Psychoeducational theory, research, and best practices* (pp. 33-51). New York: Springer.

Renzulli, J. S. i Reis, S. M. (2021). The Three Ring Conception of Giftedness: A Change in Direction from Being Gifted to the Development of Gifted Behaviors. In R.J. Sternberg i D. Ambrose (Eds.), *Conceptions of Giftedness and Talent* (pp. 335–355). Switzerland: Palgrave MacMillan.

Sak, U. (2004). A synthesis of research on psychological types of gifted adolescents. *Journal of Secondary Gifted Education*, 15, 70–79.

Silverman, L. K. (1997). The construct of asynchronous development. *Peabody Journal of Education*, 72, 36–58.

Skupnjak, D. (2019). Socio-emocionalne osobitosti darovitih i moguće poteškoće. *Varaždinski učitelj – digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 2, 2–10.

Sternberg, R. J. (2005). The WICS Model of Giftedness. In R.J. Sternberg i J. E. Davidson (Ed.), *Conceptions of Giftedness* (2nd ed., pp. 327–342). New York: Cambridge University Press.

Šarić, T. i Šarić, A. (2014). Uticaj pogrešnih očekivanja nastavnika na podbacivanje darovitih učenika. *Kompetencije učitelja za identifikaciju i rad sa darovitim učenicima*, 107–111. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”.

Tatalović Vorkapić, S. i Puž, J. (2018). Značajke socioemocionalne dobrobiti i pozitivnog mišljenja kod darovite djece. *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 67, 94–107.

Topçu, S. i Leana-Taşçılar, M. Z. (2018). The role of motivation and self-esteem in the academic achievement of Turkish gifted students. *Gifted Education International*, 34, 3–18.

VanTassel-Baskato, J. (2005). Domain-Specific Giftedness: Applications in School and Life. In R.J. Sternberg i J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of Giftedness (second edition)* (pp. 358–376). New York: Cambridge University Press.

Vilig, K. (2016). *Kvalitativna istraživanja u psihologiji*. Beograd: Clio.

Wright-Scott, K. A. (2018). *The social-emotional well-being of the gifted child and perceptions of parent and teacher social support*. Doktorska disertacija. Queensland: Queensland University of Technology.

PERCEPTION OF CHARACTERISTICS OF STUDENTS' GIFTEDNESS FROM THE PERSPECTIVE OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS

Zorana Vasic, Milica Drobac Pavićević

Abstract

This research aims at providing an answer, in a qualitative manner, to the question how teachers perceive gifted students. It is concerned with intellectual, motivational, personality, emotional, and, finally, social characteristics of gifted students from the angle of the latter. In this respect, the research encompasses 15 teachers from two elementary schools from the city of Dobož (Bosnia and Herzegovina). The instrument used for gaining qualitative data is the semi-structured interview. The results gained through the thematic analysis point to the fact that teachers perceive gifted students as ones that feature high intellectual abilities, high internal motivation, a wide spectrum of interests, and a certain level of aspiration. In addition, they are self-confident, arrogant, and prone to perfectionism and autonomy. Moreover, they show features of both extrovert and introvert behaviour, they can be emotionally cold, sensitive, vulnerable, but stable and impulsive as well. With regard to their social characteristics, they are either social or lonely. In that sense, the results point to the fact that teachers are good at recognising the aforementioned characteristics, but that they, within the context of school achievements, find gifted students only the ones that are well incorporated into the school system. These findings provide an oppor-

tunity for future researchers to more thoroughly examine this matter and establish potential reasons for such perception of gifted students.

Key words: *gifted students, teachers, thematic analysis, personality features.*

ВОСПРИЯТИЕ ХАРАКТЕРИСТИК ТАЛАНТА УЧЕНИКОВ СО СТОРОНЫ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ В ОСНОВНОЙ ШКОЛЕ

Зорана Васич, Милица Дробац Павичевич

Резюме

Данное исследование является попыткой качественным образом выяснить, каким способом преподаватели замечают талантливых учеников. Нам интересно узнать, какие интеллектуальные, мотивационные, личностные и эмоциональные, а также социальные характеристики талантливых учеников с точки зрения преподавателей. Исследование охватывает 15 преподавателей из двух основных школ в городе Добой, в Боснии и Герцеговине. Для получения качественных данных было использовано полуструктурированное интервью. Полученные тематическим анализом результаты показывают, что под талантливыми учениками преподаватели понимают учеников с высокими интеллектуальными способностями, высокой внутренней мотивацией, широкими интересами и определенными уровнями аспирации. Они уверены, арогантны, склонены к перфекционизму и автономии. Они отличаются эстровертностью, но также интровертностью. Они могут быть эмоционально холодными, чувствительными, вulnerableными, а также стабильными и импульсивными. Что касается социальных характеристик, они или общительны или одиноки. Полученные результаты указывают на то, что преподаватели хорошо распознают приведенные характеристики, но, в контексте школы и школьных достижений, преподаватели талантливыми учениками считают тех учеников, которые хорошо включаются в школьную систему. Данные результаты дают возможность будущим исследователям более тщательно выяснить

восприятие преподавателя и выявить потенциальные причины такого образа талантливых учеников.

Ключевые слова: *талантливые ученики, преподаватели, тематический анализ, характеристики личности.*